

Ανδρέας Παπαγεωργίου

**Εβλιά Τσελεμπί : Ένας Οθωμανός περιηγητής
του 17^{ου} αι.
γράφει για τα Καλάβρυτα**

**περισσότερο
μπορεί
αισθήσεις
λαχτα-
τριγυ-
ρινών μου»**

**«Και αναρωτιέμαι μήπως δε με συγκινούν
άνθρωποι άλλων χρόνων, που οι γνώσεις τους
να έφερναν σήμερα θυμηδία, αλλά που είχαν
πιθανότατα πιο κοντά στην ισορροπία που θα
ρούσα να έβλεπα κάπου-κάπου στις ψυχές των
ρινών μου»**

Γ.Σεφέρης

A. Εισαγωγικό σημείωμα

Ο μωαμεθανός Εβλιά Τσελεμπί (Enliya Chelebi, 1611-1684) - άνθρωπος φιλομαθής και ανήσυχος, γεμάτος απορία και θαυμασμό για τον κόσμο - αρχίζει την περιήγηση του στην Ισταμπούλ, τη γενέτειρα του, το 1630 και δέκα χρόνια μετά πραγματοποιεί το πρώτο ταξίδι του δεκάτομου *Οδοιπορικού* του στην Προύσα. Επισκέπτεται την Ελλάδα από το 1667 έως το 1770, ενώ η τελευταία καταγραφή στο έργο του έχει ημερομηνία 12 Ιουλίου 1676.

«*Ταξιδιώτης του κόσμου*» - όπως προτιμά να αποκαλείται - ζητά να επισκεφτεί κάθε τόπο, να γνωρίσει και να γνωριστεί με διάφορους ανθρώπους, να μάθει και να πληροφορηθεί από κοντά το καθετί, γεγονός που καθιστά το *Οδοιπορικό* του αληθινό θησαυρό, γεμάτο πολύτιμες

λεπτομέρειες για την κοινωνική ζωή, τη λαογραφία και την τοπογραφία των τόπων που επισκέφτηκε. Ακολουθώντας την παραδοσιακή τουρκική αφηγηματική τέχνη, δίνει πληροφορίες για ό,τι βλέπει ο ίδιος και παράλληλα ερανίζεται στοιχεία από πηγές και πληροφοριοδότες, που βρίσκει σε κάθε τόπο. «Στόχος μας», δηλώνει ο περιηγητής, «δεν ήταν να γράψουμε ιστορία με ιστορικούς όρους και φρασεολογία, αλλά μόνο να κρατήσουμε μερικές συνοπτικές σημειώσεις». Αν και συχνά οι καταγραφές του κρίνονται ανακριβείς και μυθολογικές και, σαφώς, χωρίς να διακρίνεται για την αντικειμενικότητα των περιγραφών του, το *Οδοιπορικό* του μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη πηγή στα σημεία που οι πληροφορίες του αναφέρονται στο παρόν των περιοχών που επισκέπτεται και είναι αποτέλεσμα αυτοψίας και συνιστά, αναμφίβολα, ανεκτίμητη πηγή άντλησης χαμένων πληροφοριών για τον τόπο μας. Ο Ε. Τσελεμπί γράφει σε απλή και κατανοητή γλώσσα, οι περιγραφές του είναι ζωντανές και συχνά γοητευτικές, ενώ η αφήγησή του σε πολλά σημεία παρουσιάζει ανακρίβειες, χάσματα και επαναλήψεις.

Παρότι στερείται σταθερής μεθόδου και οι γνώσεις του είναι ελλιπείς – κάποτε αφελείς ή και παιδαριώδεις - ο Ε. Τσελεμπί ζει σε στενή σχέση λατρείας και «λαγνείας» με το σήμερα, ανήκοντας στη χορεία των σπάνιων σήμερα ανθρώπων που προσεγγίζουν και προσλαμβάνουν τον κόσμο με σεβασμό και συγκίνηση.

B. Το κείμενο¹

Καλάβρυτα

Το κάστρο²

¹ Το κείμενο προέρχεται από το βιβλίο: Εβλιά Τσελεμπί, *Οδοιπορικό στην Ελλάδα (1668-1671), Πελοπόννησος - Νησιά Ιονίου - Κρήτη - Κυκλάδες - Νησιά Ανατολικού Αιγαίου*, Εισαγωγή, Απόδοση από τα Τουρκικά, Σημειώσεις Δημήτρης Λούπης, Εκδόσεις Εκάτη.

² Το κάστρο, που δεσπόζει σε ύψος 1.190 μέτρων πάνω από τα σημερινά Καλάβρυτα, χτίστηκε για αμυντικούς λόγους το 1208, στα χρόνια της Φραγκοκρατίας, από το βαρόνο Όθωνα Ντε Τουρναί. Το φρούριο των Καλαβρύτων, γνωστό με το όνομα Κολοβράτ ή Λα Γκριφ, αναδείχτηκε σε ένα από τα πλέον σημαντικά μεσαιωνικά κάστρα της Πελοποννήσου. Στο

Φτιάχτηκε από τους Βενετούς και το 866 [1461-2], τον καιρό του Πορθητή, κατακτήθηκε από τον Κοτζά Μαχμούτ Πασά. Είναι βοε-βοδαλίκι³ που ανήκει στο σαντζάκι⁴ του Μοριά. Ο καδής⁵ του έχει βαθμό τριακόσια άσπρα. Υπάγονται σ' αυτό εβδομήντα χωριά και ναχιέδες⁶. Έχουν την έδρα τους: κετχουντά-γιερής, αγάς των γενίτσαρων, αγάς του κάστρου και είκοσι πέντε στρατιώτες στη φρουρά του κάστρου.

Η περιγραφή του κάστρου

Είναι μικρό και στρογγυλό, χτισμένο πάνω σ' ένα ψηλό και βραχώδη λόφο. Έχει μια πύλη και προστατεύει είκοσι κεραμοσκέπαστα σπιτάκια κι ένα τζαμί.

Το βαρόσι⁷

εσωτερικό του, σ' ένα ευρύ και επικλινές οροπέδιο 25 στρεμμάτων, σώζονται μέχρι σήμερα ερείπια σπιτιών. Ο λαός έχει επονομάσει το φρούριο του Ντε Τουρνέ «Κάστρο της Ωριάς» ή «Κάστρο της Ωραίας», γιατί - σύμφωνα με μια παράδοση - από τα τείχη του έπεσε κι αυτοκτόνησε η Αικατερίνη Παλαιολόγου, η όμορφη κόρη του βαρόνου της Χαλανδρίτσας, για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων, όταν το κάστρο, παρά τη σθεναρή αντίσταση του φρουράρχου Δόξα, έπεσε στα χέρια του Μωάμεθ Β΄.

³ Δηλ. επικράτεια, περιοχή διοίκησης του *βοεβόδα* (ή *βοϊβόδα* ή *βοϊβοντα*), διοικητή επαρχίας της ευρωπαϊκής Τουρκίας επί Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

⁴ Διοικητική υποδιαίρεση στην Οθωμανική Τουρκία, κατώτερη από το βιλαέτι.

⁵ Δικαστής της Οθωμανικής Τουρκίας που εφαρμόζε το θρησκευτικό δίκαιο (ιεροδίκης).

⁶ Οι *ναχιέδες* (*nahiehs* < *nahiye* = δήμοι) ήταν διοικητικά διαμερίσματα που υπάγονταν στην τελευταία βαθμίδα της οθωμανικής διοίκησης.

⁷ Η λέξη *βαρόσι* είναι ξένη. Προέρχεται από την τουρκική λέξη *varos* (= προάστιο), την οποία παρέλαβαν οι Τούρκοι από τους Ούγγρους. Στα ουγγρικά η λέξη *varos* σημαίνει πόλη. Η ρίζα *var-* είναι περσική και σημαίνει *φρούριο, κάστρο, πύργος*.

Μέσα σε μια χαράδρα υπάρχουν εφτά γειτονιές με τετρακόσια κεραμοσκέπαστα σπίτια, τζαμί, σχολείο, μεντρεσές⁸, τεκές⁹ και μερικά χαμάμ. Κάποια λειτουργούν και κάποια όχι. Λένε, εξάλλου, ότι υπάρχουν σαράντα ιδιωτικά χαμάμ σ' αυτά τα όμορφα σπίτια. Υπάρχουν, ακόμη, δυο χάνια και μαγαζιά με πλούσιο εμπόρευμα. Επειδή το νερό έρχεται από ψηλά και το κλίμα είναι καλό, τα αγόρια και τα κορίτσια είναι πολύ γοητευτικά. Αυτό το κλίμα, ωστόσο, δεν ευνοεί την καλλιέργεια πολλών φρούτων. Εδώ κι εκεί υπάρχουν αμπέλια. Τα πιο πολλά λαχανικά έρχονται από την κωμόπολη του Αιγίου. Επειδή η γη σ' αυτό τον τόπο δεν είναι εύφορη, στη γλώσσα των Ρωμιών ονομάστηκε Καλάβρυτα. Αφού γυρίσαμε ολόκληρη την κωμόπολη, πήραμε το δρόμο για τα βόρεια και μέσα από βουνά, χαράδρες και λόφους, σε εφτά ώρες φτάσαμε στην κωμόπολη του Αιγίου.

Βαρόσι σημαίνει συνοικία, στην οποία ήταν εγκατεστημένοι χριστιανοί σε τουρκοκρατούμενες πόλεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

⁸ Σχολείο, και κυρίως: μουσουλμανικό ιεροδιδακτήριο.

⁹ Στην Οθωμανική Τουρκία ο τεκές ήταν ισλαμικό μοναστήρι, ιερός χώρος - ασκητήριο για τους δερβίσηδες, τους μουσουλμάνους μοναχούς.